

Wethouder Esther Langens maakt er geen geheim van dat de gemeente Oirschot nog behoorlijk aan de weg moet timmeren om het achterstallig groenonderhoud van minstens een decennium weg te werken en om nieuwe ambities te realiseren. Ze kijkt goed om zich heen hoe anderen het doen, maar is ook niet bang om eigen lessen te trekken. 'Je kunt niet altijd wachten tot anderen hebben uitgevogeld hoe het moet. Als gemeente moet je daarin soms ook je eigen verantwoordelijkheid nemen.'

Auteur: Paul van der Sneppen

'Vroeger gooiden we een schop in de auto en gingen we iets doen'

Oirschot stroomlijnt het groenbeheer

Aan ambities geen gebrek in het Oirschotse groenbeleid. Net als andere Nederlandse gemeenten ontkomt ook het Noord-Brabantse Oirschot niet aan de opgave om zich voor te bereiden op de gevolgen van de klimaatverandering. De aanpak van hittestress en het tegen gaan van wateroverlast en droogte staan ook hier nu hoog op de agenda.

Inhaalslag

'Maar we hebben ook te maken met een flinke inhaalslag in ons groenonderhoud', vertelt Langens. 'Net als in veel gemeenten heeft ook

bij ons het groenbeheer met veel bezuinigingen te maken gehad. Het is nu eenmaal een grote post in de gemeentebegroting, waar dus veel te halen valt. Er is lang en vaak in die begroting gesneden om elders gaten te vullen. Daar worden we nu een beetje voor gestraft.'

De resultaten van achterstallig onderhoud zien we onder meer op het karakteristieke dorpsplein van Oirschot, dat volgens de wethouder flink op de schop moet. Vooral bomen vormen een probleem. Niet alleen op het dorpsplein overigens. De gemeente heeft een groot buitengebied en veel bomen. Het overgrote deel daarvan is in de

jaren zestig geplant. 'Ze zijn nu groot, niet noodzakelijk aan hun eind, maar wel vaak niet meer passend in hun omgeving. Dat zorgt voor overlast en extra onderhoud. Soms moeten bomen ook wijken om onze woningbouwopgave te kunnen realiseren.'

Kappen

Dat laatste brengt ons op het bomenbeleid. Het feit dat de gemeente bomenrijk is, betekent zeker niet dat de ze makkelijk de motorzaag hanteert. 'We hebben veel bomen en er moet weleens wat wijken, maar we zijn erg terug-

houdend met kappen. In principe plant je een boom opdat die tot volle wasdom kan komen, maar door veranderingen in de bodem en in het grondwaterpeil gaan de boomwortels hun voeding aan de oppervlakte zoeken. Dan zijn het meestal bomen die nog best lang meekunnen, maar ze veroorzaken wel overlast. Dat komt hier veel voor. Maar overlast is voor ons nooit reden voor kap.'

Dat blijkt onder meer uit het relaas van een aantal bewoners in de Oirschotse wijk De Pullen. De bewoners ondervinden overlast van vier grote moeraseden in hun straat. De gewraakte bomen staan in de Jan van Speyklaan, midden op een grasveldje. De bomen zijn ruim vijftig jaar oud en 20 tot 25 meter hoog. Bij de stam drukken de boomwortels de grond omhoog, ook de stoep voor de huizen en de bestrating op de parkeerplaatsen. Ook klagen de bewoners over bladval die de dakgoten verstopt.

Te groot

'Het is een goed voorbeeld van hoe bomen eigenlijk te groot zijn geworden voor de plek waar ze staan. Met de kennis van nu zouden we hier geen eiken neerzetten, denk ik. Dan zouden we kiezen voor bomen die je na 60 jaar vervangt, geen eik of beuk die 300 jaar kan worden.'

De eiken in de Jan van Speyklaan hebben het volgens de wethouder nog niet zo slecht. 'De groeiplaats is vrij ruim en de bomen zijn gezond. Het verzoek van bewoners om de bomen te vervangen, wordt dus niet ingewilligd. We hebben afgesproken dat we extra onderhoud plegen. Dat houdt onder meer in dat we meer gaan snoeien. En dit probleem speelt op meer plaat-

sen in de gemeente. Veel bomen staan onze groei in de weg. De bomen zijn op zich niet het probleem; het is vaak de mens die allengs meer ruimte opeist. Denk aan nieuwe bebouwing of aan de steeds groter wordende vrachtauto's die zich door een bomenlaan moeten wringen. Wij eisen steeds meer ruimte op. Daar moeten we in ons bomenbeleid een goede balans in zien te vinden.'

Herinrichting

Genoeg uitdagingen dus. Maar we beginnen onze rondgang door de gemeente bij één van de projecten waarop de gemeente inmiddels met voldoening terug kan kijken, de herinrichting van het dorpsplein van Middelbeers.

'Ik wil dit graag laten zien omdat hier, in deze herinrichting, zo'n beetje alle belangrijke aandachtspunten van ons groenbeleid samenkomen. Er is verkeer dat in goede banen geleid moet worden. Er zijn bestaande parken en groenvoorzieningen. We hebben een waterberging gemaakt en, in het kader van de biodiversiteit, de monocultuur hier aangepakt.'

Verkeersoverlast

De herinrichting was een lange weg, die begon met een samenkomen van belanghebbenden in 2015. 'We hadden hier een probleem met verkeersoverlast. Er werd veel te hard gereden. Er was een herinrichting nodig, maar we wilden wel de dorps uitstraling behouden.' Een burgerraadpleging volgde, met als doel om tot een visie te komen voor het dorpsplein en de directe omgeving. Maar zo'n raadpleging moet wel goed voorbereid worden, weet de wethouder. 'De kernvraag was: waar willen we over vijf

OP DE FIETS

jaar zijn, hoe moet de dorpskern er dan uitzien? Daar kun je natuurlijk veel te veel kanten mee op. We hebben de herinrichting daarom opgedeeld in een aantal deelthema's om het behapbaar te houden. Ook hebben we van tevoren goed aangegeven wat wel en niet haalbaar is. Zo konden we de verwachtingen managen en het onderwerp goed inkaderen.' De initiatiefgroep Dorpshart Middelbeers speelde hierbij een belangrijke rol.

Reconstructie

De raadpleging leverde een visie op, waarmee de gemeente naar een stedenbouwkundig bureau ging. Daar werd uiteindelijk gezamenlijk een plan gemaakt om het dorpsplein van Middelbeers in drie jaar tijd te reconstrueren. Het resultaat kan nu aanschouwd worden. Groen speelt een belangrijke rol in de reconstructie. De dorpsstraat is verlegd. Groenvoorzieningen helpen onder meer om de vaart uit het verkeer te halen. Het plein is nog steeds groot en open en bedoeld voor parkeren. 'Het is mooier geworden, maar het blijft natuurlijk wel verharding. We hebben hier nu eenmaal met een parkeerbehoefte te maken waar we niet omheen kunnen. Maar we hebben nu wel een brede groene kraag om het plein gemaakt, waar in de zomer rozen in bloeien.'

Waterberging

Onder het plein is een grote waterberging aangebracht. Langens had liever meer water opgeslagen in groen. 'Maar daar hebben we simpelweg de ruimte niet voor. Het groen was hier schaars. Dat hebben we nu flink verbeterd. Maar we hebben hier ook veel water te bergen. De waterberging onder het plein is hier dus echt nodig; het is een goede oplossing, vinden we.' De noodzaak om water op te slaan, heeft te maken met de verdrogingsproblematiek waar het dorp mee kampt. 'In de zomer moeten we zoveel mogelijk water vasthouden. De droogteproblematiek slaat overal in de gemeente toe. Dat gaat zo ver dat we in het buitengebied zichtbare schade zien aan bomen in de bosgebieden. Bomen verzwakken daar en vallen ten prooi aan vrees en ziekten.'

Waterhuishouding

Ook Middelbeers heeft met droogte te maken. In de winter daarentegen moet het water in het dorp snel weg kunnen. 'Dan kan het zelfs voorkomen dat er water in de straten staat en kelders onderlopen.' Middelbeers ligt tussen twee waterlopen, de Grote Beerze en de Kleine Beerze, en

Omwonenden van het Burgemeester Smuldersplantsoen in Middelbeers willen graag helpen bij het onderhoud.

Veel aandacht voor waterberging bij de herinrichting van pleintjes in de wijk De Drossaard

vlak bij een kanaal. 'Je zou dus kunnen denken dat de waterhuishouding geen probleem is. Dat was ooit zo, maar we zien de effecten van klimaatverandering al. Als je nu in de Kleine Beerze kijkt, zie je dat die bijna helemaal droogstaat.' Ondergrondse waterberging is lang niet overal in de gemeente mogelijk. In het dorp Oirschot bijvoorbeeld is simpelweg geen ruimte meer onder de grond, weet de wethouder. 'Daar zullen we, bijvoorbeeld bij de herinrichting van de dorpskern, veel meer vocht in groen moeten gaan opslaan.'

Historie

Graven is in de gemeente sowieso een probleem. Er zit enorm veel historie in de bodem. 'Dat moeten we ofwel opgraven en veiligstellen of gewoon laten zitten, zo schrijft de wet voor. Dat betekent dat we nogal beperkt zijn in wat we onder het grondoppervlak kunnen doen.'

Niet ver van het dorpsplein van Middelbeers ligt het Burgemeester Smuldersplantsoen. Op verzoek van en samen met aanwonende dorpeelingen zijn de groenvoorziening aangepast. 'Ook hier zagen we de gevolgen van de droogteproblematiek. We hebben hier berken staan. Dat zijn enorme waterzuigers. Het gevolg daarvan was dat de rododendrons onder de bomen er altijd wat treurig bij stonden. Buurtbewoners gaven aan dat ze graag wat andere beplanting wilden en bovendien boden aanwonenden aan om de bomen en planten extra water te geven.' Intussen is het pleintje voorzien van nieuwe beplanting; de rododendrons zijn vervangen.

Burgerinitiatieven

Wat Langens betreft, zijn dit soort burgerinitiatieven waardevol. 'Daar willen we graag op inspelen. Je kunt zo op verschillende manieren waarde toevoegen aan je groenvoorziening. Kwalitatief gaat het erop vooruit en daarnaast ontstaat er binding met de buurt. De beleving van het groen voor de omwonenden krijgt een impuls. Ik sluit niet uit dat dit plantsoen ooit helemaal in zelfbeheer gegeven kan worden.'

Toch kan de gemeente Oirschot nog niet zo adequaat inspelen op wensen van inwoners als ze graag zou willen. Op de vraag waarom de dialoog met buurtbewoners over zelfbeheer nog niet is aangegaan, moet Langens toegeven dat de gemeente nog niet zo ver is dat ze elk initiatief snel kan oppakken. 'Eigenlijk willen we ieder burgerinitiatief meteen omarmen. Maar dat haakt nog te vaak op capaciteitsproblemen. We moeten dan toch even goed met mensen in gesprek en goede afspraken maken. Dat is altijd maatwerk en dus tijdrovend.'

Prioriteren

Langens moet keuzes maken, prioriteren.

'Vroeger gooiden we een schop in de auto en gingen iets doen. Dat doen we nu heel anders. We zitten midden in de transitie van ad hoc werken naar heel planmatig en doelgericht met langetermijndoelen, een ingrijpend optimaliseringstraject van het groenbeheer.'

Het traject maakt deel uit van het nieuwe groenbeleid dat de gemeente in 2018 heeft ingezet. 'We zijn onder meer het servicebedrijf helemaal anders aan het inrichten. We gaan samen met een partner uit de regio, WSD Groep, een publiek-private samenwerking aan waarin we groenbeheer en een aantal sociaal-maatschappelijke gemeentetaken samenbrengen. Zo'n operatie heeft tijd nodig. Hier en daar verlopen zaken nog weleens stroever dan je zou willen. Je moet dezelfde taal leren spreken. Het doel van deze samenwerkingsvorm is dat we vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid werken. Dat gaat veel verder dan de traditionele relatie tussen een opdrachtgever en een opdrachtnemer.'

Groene long

Op weg naar Oirschot voert de tocht door een uitgestrekt buitengebied. Daar wijst Langens op een project dat natuur en recreatie meer ruimte moet geven. 'Dit was vroeger een verbindingsroute met Eindhoven, tot aan de markt van Oirschot. Daar hebben we een stad-landverbinding van gemaakt. Aan beide zijden van de weg zijn vijf rijen met eiken geplant. We hebben in de weg een knip gemaakt om autoverkeer te ontmoedigen de weg te gebruiken als doorgaande route. Zo is er meer ruimte gemaakt voor een snelfietsroute en recreatief verkeer.'

In Oirschot wordt afgestapt in de wijk De Drossaard, een typische jarenzeventigwijk langs het Wilhelminakanaal. Ook hier zijn bewoners nauw betrokken bij een herinrichting. De wijk telde een aantal kleinere pleintjes. Die vormden al lang een hindernis voor zwaar verkeer, vuilnis- en brandweerwagens. Samen met de bewoners is gekeken naar een nieuwe aanpak. De weg is aangepast en de pleintjes met de groenvoorzieningen zijn verlegd.

Waterretentie

Daarbij is in het kader van de klimaatadaptatie meteen gewerkt aan waterretentie. 'De inwoners wilden meer groen en voldoende parkeerruimte. Dat hebben we gerealiseerd. Het groen is flink uitgebreid en er zijn met graskeien halfopen parkeerplaatsen gemaakt waar water de bodem in kan.'

De karakteristieke bomen rond het Marktplein van Oirschot hebben het zwaar.

In de Drossaard is gekozen voor bomen die groot mogen worden. De groeiplaatsen zijn fors bemeten. Wortels kunnen hun weg zoeken onder de aanliggende halfopen parkeerplaatsen. Om te voorkomen dat het wegdek van de straat te maken krijgt met wortelopdruk, is aan die zijde van de pleintjes wortelbegeleiding ingegraven. Een kunststof schot dwingt de wortels de diepte in. 'Dat is een investering die straks heel veel onderhoudskosten scheelt', legt Langens uit. Een investering geheel in lijn met het nieuwe groenbeheerregime van de gemeente, waarin ver vooruit wordt gepland.

Wadi

Dat vooruitkijken gaat niet altijd even goed, zo blijkt ook. In Oirschot bezoeken we een jonge nieuwbouwwijk waar een wadi is aangelegd. De wadi aan de Steenakkerstraat is één van de eerste in de gemeente. Niet lang na de voltooiing kwamen buurtbewoners ertegen in verweer. 'Het gaf een gevoel van onveiligheid. Buurtbewoners maakten zich zorgen over hun kinderen. De wadi bleef te nat en was ook te diep om kindvriendelijk te zijn, vond men.'

Dat was niet voorzien. 'Bij de planning hebben we ons verkeken op de doorlaatbaarheid van de bodem. Zo zie je hoe je aan de tekentafel makkelijk dingen over het hoofd ziet en de beleving van omwonenden is al helemaal lastig voorspelbaar. Je probeert overal rekening mee te houden, maar de werkelijkheid is altijd weerbarstig.'

Nat pak

Om aan de zorgen van buurtbewoners tegemoet te komen, is er een overloop gemaakt om overtollig water af te voeren. Ook is een watergeul over de lengte van de wadi dichtgemaakt. 'Die was bedoeld om het water juist sneller te laten bezinken. Maar het gevaar bestond dat spelende kinderen, al wadend in het water, plots verrast zouden worden door de geul, en zo een nat pak zouden halen of zelfs kopje-onder gaan.' Ruimte is hier ook een probleem, legt de wethouder uit. 'Bij de aanleg van een wadi wil je eigenlijk graag wat meer ruimte dan we hier hebben. Een grotere, minder diepe wadi had veel problemen voorkomen, denk ik. Vergeet niet dat we in Oirschot nog heel erg aan het begin staan van de toepassing van dit soort technieken. We trekken hier lessen uit.'

Watergoten

De wadi is niet de enige maatregel die in de wijk is genomen om water vast te houden. Nog iets experimenteler zijn de poreuze watergoten langs de straten. Die houden water vast en laten het in de bodem bezinken. 'Dat is best nieuw en experimenteel. Er is onderhoud aan. Je moet de goten met enige regelmaat onder hoge druk schoonspuiten, anders slijt de poreuze binnenwand dicht en ben je het beoogde effect kwijt. We weten over vijf of tien jaar pas of het naar onze zin werkt.'

De wethouder gaat dit soort experimenten niet per se uit de weg, ondanks het feit dat het Oirschotse groenbeleid zich midden in een ingrijpende transitie bevindt. Ze pleit ervoor om verschillende technieken uit te proberen en dan later te kiezen welke het beste passen bij de behoeften van de gemeente. 'Je kunt niet altijd afwachten tot anderen hebben uitgevonden hoe iets werkt. Je moet als gemeente daarin soms ook je eigen verantwoordelijkheid nemen en iets nieuws durven uitproberen.'

Visie

Toch wekt Langens beslist niet de indruk roekeloos te zijn. Ze spreekt met kennis van zaken en heeft een duidelijke visie op groenbeleid, valt op. Ze getuigt bovendien van een blikveld dat zich tot buiten de gemeentegrenzen uitstrekt. Ze kijkt om zich heen en kan trends in bestuur en groenbeleid duiden, zo blijkt meermaals tijdens ons gesprek.

De rondgang door de gemeente eindigt op De Markt van het dorp Oirschot. 'Dit is nu onze grootste uitdaging', vertelt Langens. 'We hebben hier een groot aantal werken te doen. De riolen moeten vervangen. De oude, karakteristieke bomen wellicht ook. In het kader van de energietransitie moet er bovendien ook het een en ander gedaan worden onder de grond ten behoeve van warmte- en energieopslag. Kortom: het hele plein moet op de schop, maar zonder dat we daarmee al teveel veranderen, het dorpse karakter aantasten.'

Centrumplan

De werken maken deel uit van een heel nieuw centrumplan, dat naar verwachting al snel klaar zal zijn. 'Het gaat dan om véél meer dan alleen

het groen, al is dat wel een kenmerkend onderdeel van het plein. Het gaat om de toekomst van het plein: de horeca, de winkels, het parkeren en het behoud van historie.'

Het karakteristieke dorpsplein van Oirschot deed lang dienst als veemarkt. In de jaren zestig is het pas verhard. Nu liggen er kinderkopjes. 'Dat ziet er prachtig uit, natuurlijk, maar ze vergen ook veel onderhoud. Het is nog winter, maar ze liggen nu al in het groen', lacht de wethouder. Het eerste onkruid steekt inderdaad al door de voegen.

Waterretentie

Dan is er nog de waterretentie. Ook hier moet rekening gehouden worden met droogte, al was het maar om de bomen rondom het plein gezond te houden. Gelukkig tonen omwonenden zich bereid om mee te werken. 'Rondom de basiliek ligt al halfverharding. Daar kan water in. Dan zijn er in de buurt nog een aantal grote tuinen. Er zijn al constructieve gesprekken geweest over hoe die wellicht straks als waterberging bij de waterhuishouding van het nieuwe plein betrokken kunnen worden.'

Maar één van de grootste uitdagingen vormen toch wel de kolossale linden- en kastanjabomen rondom het plein. 'Ze zijn beeldbepalend en geven veel schaduw. Als we ze vervangen, kunnen we daar geen sprietjes voor in de plaats zetten.'

Vervanging

En vervanging is zeker aan de orde, denkt Langens. De bomen hebben al veel te lijden gehad van de beperkte ruimte die ze hebben. 'De kastanjes zijn allemaal aangetast en de linden geven veel overlast van plak door luis. Ook dat is een teken dat ze niet gezond zijn. Wat we ook doen met de bomen, we moeten er straks zeker voor zorgen dat ze goede, ruime groeiplaatsen hebben. Daar schort het nu aan.' De wethouder ziet het centrumplan en de herinrichting van De Markt als een monsterklus. 'Dat wordt nog een uitdaging', verzucht ze meermaals. Het centrumplan is dit jaar nog klaar, verwacht ze. 'De uitvoering zal echter meer voeten in de aarde hebben. Ik kan nu nog onmogelijk voorspellen wanneer we dit project kunnen afsluiten.'

'Bomen zijn niet het probleem; wij mensen eisen steeds meer ruimte op'

